

**Secció de
Cultura
A. E. TALAIA**

**60a Sortida CONEGUEM
CATALUNYA
6 de maig de 2012**

ESCORNALBOU

**La Torre de Fontaubella
Escornalbou**

Priorat-Baix Camp

EL PRIORAT

Situat a la meitat sud de Catalunya, el Priorat és una de les comarques interiors de l'àmbit territorial del Camp de Tarragona. Des del punt de vista físic, en alguns sectors participa de les característiques de les comarques veïnes, amb les quals hi ha una certa continuïtat (les Garrigues, la Ribera d'Ebre o el Baix Camp), mentre que en d'altres el contrast és marcat, i dóna al Priorat una personalitat més definida. El 1996 una alteració parcial dels límits municipals posà fi al litigi sobre l'adscripció del barri del Pradell, que des de feia anys enfrontava el municipi de Pradell de la Teixeta amb la Torre de Fontaubella, del qual passà a dependre.

Després de l'Alta Ribagorça, el Pallars Jussà i la Vall d'Aran, el Priorat és la comarca amb menys habitants, amb un descens molt marcat fins el 2001. En 1981-2001 tots els municipis perderen habitants, a excepció de la Torre de Fontaubella com a conseqüència del canvi de límits municipals del 1996. La comarca és, després del Pallars Jussà i la Terra Alta, una de les que tenen la taxa d'envelliment més alta de Catalunya.

Pel que fa a l'economia, el Priorat és una de les comarques on l'agricultura i la ramaderia tenen més pes dins la mitjana catalana: 1,69%. La indústria i els serveis, en canvi, se situen molt per darrere, mentre que la construcció hi aporta el 42,1%, el més alt del sector a Catalunya.

Quant a l'energia, els anys noranta s'impulsà la instal·lació de centrals eòliques a les muntanyes de la comarca, cosa que desfermà polèmiques sobre l'impacte ambiental. De les dues existents, la de Trucafort, situada entre els termes de Pradell de la Teixeta i la Torre de Fontaubella i que es posà en funcionament el 1999, disposa d'una potència de 30 MW. La del Mas de la Potra (2002) es troba al coll de la Teixeta, al límit entre el Priorat i el Baix Camp, i disposa d'un molí.

EL BAIX CAMP

La comarca forma part del Camp de Tarragona, juntament amb el Tarragonès i l'Alt Camp. Ocupa el sector occidental de la plana del Camp i la part immediata de la Serralada Prelitoral. La plana és constituïda per una superfície regular, únicament retallada per les rieres que la travessen. La muntanya ocupa la part septentrional i occidental de la comarca i constitueix un autèntic obstacle difícil de salvar, excepte als portells que separen les diferents unitats.

El Baix Camp concentra el 2,3% (2003) de la població de Catalunya i és una de les comarques més poblades del país i la segona de l'àmbit territorial del Camp de Tarragona, únicament superada pel Tarragonès; Reus aplega el 60,4% dels habitants. És una de les comarques que més han crescut en conjunt en el període 1981-2003 (32,3%), molt per sobre de la mitjana catalana. Llevat de l'Argentera, Duesaigües i Vilanova d'Escornalbou, la resta de municipis han tingut increments. L'evolució demogràfica de la comarca s'explica en bona part per la dinàmica econòmica, amb un important pes de la indústria i el turisme, i per l'atracció residencial promoguda els darrers anys. La proporció de població jove del Baix Camp és lleugerament superior a la mitjana catalana i una de les més altes del país.

El Baix Camp té una economia basada en la indústria i amb un important pes del sector de serveis, gràcies sobretot al desenvolupament del turisme i el subsector immobiliari. La superfície agrària ocupa un 53,6% de la superfície comarcal. El conreu més abundant és la fruita seca, malgrat l'amenaça de la desaparició de les subvencions de la Unió Europea i de la competència de les importacions. Segueixen en importància les oliveres, que han incrementat considerablement la superfície.

Pel que fa a la indústria, destaca en primer lloc l'energia (62,2%), seguida de l'alimentació, l'equipament elèctric i electrònic i la química. El pes desproporcionat del sector energètic prové de la producció d'electricitat a la central nuclear de Vandellòs. Al terme de Duesaigües, el 1999 entrà en servei un dels dos aerogeneradors del parc eòlic de Trucafort (1,3 MW), compartit amb el terme del Pradell de la Teixeta, al Priorat.

EL CASTELL D'ESCORNALBOU

(anomenat també de Sant Martí d'Escornalbou)

És una mansió senyorial que ajunta monestir amb castell, situat a l'antic terme d'Escornalbou (derivat del llatí *Cornu Bovis*, « el corn del bou »), avui Riudecanyes al Baix Camp.

El conjunt està ubicat en un replà enlairat del turó triàsic de Santa Bàrbara (del nom de l'ermita que el corona); més coneguda popularment com la muntanya d'Escornalbou, que amb els seus 649 m alt és una de les muntanyes més simbòliques del Baix Camp. Aquesta muntanya està ubicada al contrafort oriental de la serra de l'Argentera, i pertany en la seva part més important al municipi de Riudecanyes, al límit amb els de Vilanova d'Escornalbou i l'Argentera (Baix Camp). Fou fundat vers el 1166, en fer donació Alfons I de Catalunya-Aragó del lloc i antic castell d'Escornalbou, destruït i deshabitat (havia pertangut al valiat musulmà de Siurana), a Joan de Santboi per tal que restaurés la fortalesa i aixequés una església i una canonja, que depengué de l'arquebisbat de Tarragona (la baronia d'Escornalbou).

LA BARONIA D'ESCORNALBOU

Jurisdicció senyorial centrada en el castell i monestir d'Escornalbou, vinculada per la corona als arquebisbes de Tarragona i que comprenia, a més del castell monestir, els pobles de Colldejou, Vilanova d'Escornalbou, Riudecanyes, Duesaigües, Pradell de la Teixeta, la Torre de Fontaubella i l'Argentera, i era sota el govern d'un batlle general de la baronia.

Per la zona s'han trobat restes que permeten pensar que la muntanya d'Escornalbou i el seu entorn ja eren coneguts i habitats tant en l'època Neolítica com en temps dels ibers. En el terme de Riudecanyes, a la Cova Josefina, excavada per Serra Vilaró el 1922, s'hi han trobat restes prehistòriques que van des del neolític fins a l'edat del ferro, amb nombrosos elements de vas campaniforme; s'hi varen trobar, a més, ceràmica romana i peces d'un fermall visigòtic. I en el castell d'Escornalbou, també han aparegut restes del bronze III a la cova del Passeig dels Frares i en diversos indrets a l'entorn de la muralla. Vora el pantà de Riudecanyes, han aparegut restes del paleolític mitjà. I a la partida del Gort, restes ibèriques.

El castell fou construït sobre les restes d'una fortalesa romana del segle III, que després van ocupar els sarraïns al segle VIII, donant-li el nom de Saloquia ("guaita"). Aquesta fortalesa, situada a l'extrem del territori musulmà de Siurana, va dependre del seu Valí (o Wali). Després de l'expulsió dels sarraïns, la regió va passar a dependre del terme de Siurana, regit per carta de 1153 i fou donada en franc alou a Arbert de Castellvell, amb la condició de repoblar el lloc i bastir al cim un convent de canonges agustins sota obediència de l'església de Tarragona. D'aquesta donació en va sorgir la baronia d'Escornalbou (la senyera de la qual fou quartejada de vermell i blanc, és a dir, el primer quadre de dalt vermell i el segon blanc, i els de sota a l'inrevés).

Joan de Santboi va impulsar la repoblació i es va fundar el nucli de Segura el 1178, que va ser donat a Joan Guillem de Malagranada, que no va arrelar però encara existia al segle XVII; i més tard (1195) el nucli de Pradell, avui Pradell de la Teixeta. El 1197 Arbert de Castellvell va cedir a Escornalbou la vila de Colldejou, que retenia sense dret. Prop del cim de la muntanya, s'hi va bastir un convent amb església fortificat aprofitant restes romanes. El 1198 l'arquebisbe Ramon de Castellterçol va confirmar la donació i va establir que el prior del convent seria canonge amb veu i vot al capítol de Tarragona. Al 1391 es va maltractar els jueus en el territori de la baronia, tal com també va succeir a Cambrils i altres ciutats arran de la Corona d'Aragó; i es va haver de comprar el perdó reial el 1393, però ja llavors sembla que el convent estava en decadència i quasi bé abandonat, i també la població de la baronia va anar minvant.

Segles XV i XVI

En la guerra contra Joan II va restar fidel al rei. Durant un temps, durant aquella guerra, milícia de Cambrils, vila que era partidària a la Diputació del General i en contra del Rei, va haver de fer-se càrrec de la defensa del castell. Al maig del 1462 el comte de Prades i l'arquebisbe Urrea concertaren a Duesaigües (dins de la baronia d'Escornalbou) un pacte per a reclutar gent a favor del rei i contra la Generalitat. El 1461 la muralla s'havia enderrocat i va haver de ser reconstruïda.

El 1574 ja sols hi restava un canonge i l'arquebisbe Gaspar Cervantes de Gaeta l'oferí als franciscans i les rendes de la baronia a la universitat de Tarragona. Els franciscans recol·lectes el van ocupar el 1580. El 1580 s'instal·là al monestir una comunitat de franciscans recol·lectes, fins el 1686.

Segle XVII

El 1646 fou ocupada pels castellans i francesos que van ampliar les velles fortificacions el 1651. El 1654, el veguer del Camp de Tarragona ordenà que 70 homes de Riudoms, Mont-roig, Reus, la Selva, Alcover, les Borges, Riudecanyes, Botarell, Vinyols i Montbrió enderroquessin les fortificacions, ordre que, malgrat l'oposició inicial, hagueren de complir. Ja anteriorment havia estat ocupat pels castellans (1646), pels catalans i els francesos, que el fortificaren el 1647, i de nou pels francesos el 1651. El 1648 el Papa va autoritzar els franciscans observants, que a partir del 1686 hi fundaren un seminari per a les missions americanes. Aquesta darrera comunitat tingué una gran activitat apostòlica i fou un notable centre de difusió de literatura religiosa popular (catecismes, poesies, llibres de pietat); es va van difondre obres de religiositat popular (sempre en català), destacant en aquesta tasca Francesc Baucells, Josep Cortès (amb l'obra *Amoroses veus*) i Isidre Febrer (amb el llibret *Mina riquíssima dels Tresors de la Divina Gracia*)... El 1687 fou atacat, com tota la comarca, per la plaga de llagosta, fet que motivà a Vilanova d'Escornalbou el vot de Sant Agustí el 1688. En el segle XVIII, a la guerra de Successió, la baronia va prendre el partit de l'arxiduc Carles.

Segle XIX

A la guerra del francès els franciscans d'Escornalbou participaren a la lluita contra les tropes napoleòniques i això li va costar un saqueig el gener del 1811. Amb el retorn de Ferran VII es van convertir en ferms defensors de l'absolutisme. Cap al 1818 es van fer les obres anomenades del Passeig dels Frares, finançades per la família Buxó de Reus. El 1822 el govern constitucional va clausurar el convent però els frares van poder tornar-hi al 1823 amb el retorn de l'absolutisme. El 25 de juliol de 1835, després de la crema de convents a Reus, els franciscans van abandonar Escornalbou on ja no varen tornar en produir-se la desamortització de Mendizábal (1835). Després fou ocupat per forces lliberals i carlines. Les estades esporàdiques que hi van fer els escamots lliberals i carlins, la voladura d'una part de l'església ja malmesa a conseqüència d'un terratrèmol i l'espoliació a la qual va estar sotmès per part dels veïns i delegats del govern, va acabar de deixar el castell/monestir en un estat totalment ruïnós.

A la primera meitat del segle XIX, la muntanya on s'ubicava Sant Miquel d'Escornalbou ja era un erm assolat per l'abandó dels frares franciscans. Fou adquirit al govern pel vicecònsol d'Anglaterra a Tarragona John Bridgman l'any 1843, per 29.930 rals, per a fer explotació de les mines de barita. Part de l'edifici s'habilità com a casa de pastors i l'església com a corral. El 1844 Josep Alberich promogué l'explotació de la mina de barita, La Restauradora, que s'hagué d'abandonar pel seu escàs rendiment (fou clausurada definitivament el 1920). Cap al 1845, l'industrial reusenc Macià Vila (a. Sisos), íntim amic del General Prim, hi va muntar una fàbrica de batre moneda falsa de peces de sis rals, la qual cosa ha provocat posteriorment diverses llegendes de tresors amagats per l'indret i altres històries.

Segle XX

Fou comprat vers el 1910 per Eduard Toda, que en va iniciar la seva reconstrucció i que va durar fins el 1924. Resultat de la seva intervenció és que dels edificis subsistents d'Escornalbou (que són de gres vermell) es conserven el portal d'entrada, l'església romànica -de volta de canó amb capçalera carrada- bastida aprofitant una torre romana per fer el presbiteri, d'una sola nau, consagrada per Pere d'Albalat el 1240 -de la qual Eduard Toda suprimí el campanar-, el porxo de l'entrada i les capelles laterals afegides en data més tardana. Sota el presbiteri hi ha una cripta rectangular que ha estat tapada.

Eduard Toda, que va efectuar la restauració del conjunt al principi del segle XX, seguí en la reconstrucció unes directrius més aviat capricioses, totalment diferents de les proposades per

l'arquitecte Puig i Cadafalch. Va enderrocar sense gaire justificació algunes construccions, s'inventà torres d'un exòtic aire medieval i convertí el claustre, que trobà desmuntat, en mirador cap a la plana del Camp de Tarragona. Al seu costat hi ha la sala capitular, romànica, convertida ara en capella. En la part d'habitatge del castell, es poden visitar riques col·leccions de mobles i ceràmica catalana. A la part més alta de la muntanya, dins el recinte del castell convent, s'alçà al començament del segle XIX la capella de Santa Bàrbara, damunt les restes d'una torre romana, utilitzada pels àrabs com a lloc de guaita.

El 1926 el va cedir al Bisbat de Tarragona per a seminari d'estiu, amb reserva d'usdefruit. El bisbe el va vendre el 1941 a la família reusenca Llopis, encapçalada per Joan Maria Llopis, industrial avellaner. El 1979 els Llopis el van vendre al Banc Urquijo, del qual va passar a la Generalitat i la Diputació provincial, que en són les actuals propietàries al 50%.

Boscots als voltants del Castell d'Escornalbou

Sota i als voltants d'Escornalbou hi ha una gran superfície de boscots amb nombroses representacions mediterrànies d'arbres, entre els quals cal destacar la petita sureda d'Escornalbou i l'element dominant, el pi.

La primera, la sureda "*Quercus suber*", és la més interessant. A causa de la composició del sòl àcid i potser també per la cura dels monjos per a l'obtenció de suro, la població d'aquests arbres diferents dels alzinars, tot i ser discreta, és singular per la seva raresa, ja que a la franja prelitoral només en trobarem a l'Albiol i Alforja.

Per a tota la resta, la fauna i la flora són les típiques dels boscots mediterranis. La pineda està constituïda per *Pinus nigra*, que aguanten l'espectacular vent del nord-oest de la zona. Entre els pins, altres espècies com el roure *Violo-Quercetum fagineae* o una munió d'arbusts amb molta harmonia paisatgística. També, puntualment, s'arriba a trobar l'arboç conegut popularment com cireres de pastor.

Curiositats

A l'entrada del conjunt d'Escornalbou, un relleu emmarca una T que simbolitza l'arquebisbat de Tarragona i la Santa Tecla patrona de la ciutat que en fou la primera posseïdora, no essent pas la T per Toda com hom creu habitualment. En les actuals construccions resten incrustades restes de les fortificacions romanes, com un fragment de muralla d'un quilòmetre de llargada; també hi ha una escultura que representa un cap de bou.

A l'interior del conjunt s'hi apleguen interessants col·leccions de gravats, ceràmica i objectes de tota mena, així com una notable biblioteca. Els elements més importants del conjunt són l'església romànica, les restes de la sala capitular i el claustre, així com l'habitatge del Sr. Toda, curosament restituït, la visita del qual ens permetrà observar com era una casa senyorial de principis del 1900. Des dels arcs del claustre, i en especial des del punt més elevat que és l'ermita de Santa Bàrbara, a on hi havia la primitiva fortalesa, situada al cim del conjunt, es pot gaudir d'una de les millors vistes de les comarques de Tarragona.

EDUARD TODA I GÜELL (Reus, 1855 – Poblet, 1941)

Diplomàtic i escriptor. Condeixeble d'Antoni Gaudí i amic de Joaquim Bartrina, ja de molt jove s'interessà pel monestir de Poblet i a quinze anys publicà *Poblet. Datos y apuntes* (1870). A Madrid, on estudià la carrera de dret, establí una forta amistat amb Víctor Balaguer, i el 1873 ingressà com a agregat diplomàtic al ministeri d'estat. Autor d'articles i llibres sobre temes d'història, política, viatges i bibliografia, entre altres temes. L'any 1876 anà com a vicecònsol a Macau i a continuació a Hong Kong i Xangai.

De retorn a Catalunya, gràcies a la seva amistat amb Balaguer, es posà en contacte amb els homes més significatius de la Renaixença, a partir d'aleshores escriví en català i col·laborà a "La Il·lustració Catalana" i "La Reinaxença". El 1884 anà, ja com a cònsol, a Egipte. El 1887 anà destinat a Càller on, aconsellat per Marià Aguiló, establí estrets lligams amb l'Alguer i fou, de fet, el veritable desvetllador de l'interès per la cultura catalana de Sardenya. Posteriorment va exercir

a Glasgow, Hèlsinki, París, Brussel·les i Londres. Un cop abandonada la carrera, encara es va dedicar al comerç i la representació, com la de les firmes navilieres Soto i Aznar.

No retornà a Catalunya fins el 1918; aleshores, posseïdor d'una fortuna considerable, s'instal·là a l'antic monestir d'Escornalbou, que havia adquirit el 1911 i restaurat totalment. El seu interès per Poblet -on passà els últims anys de la seva vida i on va morir, gairebé arruïnat, el 1941- es materialitzà a partir del 1920. El 1930 començà la seva gran activitat com a president del Patronat de Poblet, que portà a terme la restauració del monestir. Fou també vicepresident del Patronat de Santes Creus i membre d'altres nombroses institucions. Entre moltes obres de caràcter divers, cal esmentar sobretot la *Història d'Escornalbou* (1926).

LA TORRE DE FONTAUBELLA

És un municipi de la comarca del Priorat. Està situat en un racó de l'extrem sud-est de la comarca, amb la qual només té contacte pel nord, a través del terme de Pradell de la Teixeta. Per la resta de costats limita amb municipis del Baix Camp: l'Argentera a llevant, i Colldejou a migdia i a ponent.

La primera part del topònim és fàcil d'interpretar: deu el nom a una torre de defensa, la **Torre del Rafolí**, a l'entorn de la qual es va desenvolupar el poble. La segona part del topònim, documentada ja al XII com a nom d'una serra (*serram de Fonte Albella*), ens remet a una de les serres que feien de talaia a la baronia d'Escornalbou, a la qual pertanyia. Aquesta "fonte albella" deu tractar-se d'una font blanca (alba), expressada en diminutiu. Tanmateix, hi ha5 qui ho ha relacionat amb l'ovella, tot i que sembla una interpretació etimològicament menys versemblant. Apareix esmentada per primera vegada en 1170 sota el nom de '*serram de Fonte Albella*'. Va pertànyer al Monestir de Sant Miquel d'Escornalbou. En cessar l'activitat monacal en el cenobi el segle XVI, va passar a dependre del seminari de Tarragona.

L'església parroquial està dedicada a Santa Maria.

Es tracta d'un edifici en estil neoclàssic construït al segle XVIII. És de nau única, amb cor i capelles laterals que aprofiten els contraforts. Al poble poden veure's les restes d'una torre, anomenada del Rafolí, l'origen de la qual s'atribueix al període d'ocupació sarraïna. Era un edifici de planta quadrada de 8 metres de costat amb una alçària d'uns 10 metres. El poble celebra en honor de la Nativitat de la Mare de Déu, patrona del poble, la seva Festa Major d'estiu el primer dissabte i diumenge d'agost. L'explicació d'aquesta data, ja que la Nativitat se celebra el 8 de setembre, es deguda a que durant el més de setembre es porta a terme la collida de les avellanes i al ser molt difícil compaginar la feina amb la festa, als anys 50 es va traslladar la celebració a la data actual. Quant a la Festa Major d'hivern es realitza per Cap d'Any mitjançant un sopar de germanor. La principal activitat econòmica és l'agricultura de secà. Destaca el cultiu d'avellaner, seguit de la vinya, oliveres i ametllers

Es tracta d'un terme municipal dels més petits de la comarca, però reflecteix les característiques de la major part dels municipis dels entorns: orogràficament molt accidentat. Els límits de més relleu són tot el circ que abraça ponent, migdia i llevant: es tracta dels vessants de la Mola de Colldejou, de 859 m. alt., tot i que el cim és dins del veí terme del mateix nom que la muntanya. L'extrem de ponent del terme, i de la mitja lluna que el tanca pel sud, es troba a la riera de Fontaubella, just a l'aiguabarreig amb el barranc dels Estrets de Maçanes, a 290 metres d'alçària. D'aquí, el termenal segueix un tros el barranc esmentat, però aviat s'enfila per una carena que és el vessant de ponent de la Mola de Colldejou. La Riera de Fontaubella s'origina pròpiament en el mateix poble, per l'adjunció de diversos barrancs, entre els quals destaca el barranc de les Castellanes, que prèviament ha rebut la Rasa de les Teules. Pel nord, i poc tros a dins de la Torre de Fontaubella, arriba el barranc del Pas, i pel sud, el barranc de la Torre, que baixa dels vessants de la Mola de Colldejou.

L'ARGENTERA

És un municipi de la comarca del Baix Camp. Limita amb Duesaigües, Riudecanyes, Vilanova d'Escornalbou, Colldejou, La Torre de Fontaubella i Pradell de la Teixeta. Lloc d'estiueig de gent de Reus, Barcelona i altres llocs, se situa a sota mateix del puig d'Escornalbou on està situat el Castell d'Escornalbou.

El seu terme és molt reduït (9,83 km²) i es troba al vessant orientat de la Serra de l'Argentera. El creuen els Barrancs de la Serra i el de les Valls, que en confluïr formen el Barranc de l'Argentera, que va a parar, per la dreta, a la Riera de Riudecanyes. Probablement aquesta riera és l'antigament anomenat Torrent de l'Argentera, esmentat el 1164. L'antic terme de La Trilla es creu que era un magatzem i lloc de treball metal·lúrgic (Trilla o Tries), pertanyia a l'arquebisbat i probablement és un mas donat a un Pere i la seva dona Joana el 1195, i que s'esmenta com a masia amb forn el 1296, propietat de Ramon Jujol; el 1412 Pere Sagarriga va donar el mas a Pere i Ferrer Monter, de Pradell de la Teixeta; el 1586 era part de la Comuna del Camp; apareix esmentat fins el 1845, només amb un veí; el mas encara existeix. L'antic llogaret de Vilamanya, al llindar del terme amb el de Duesaigües i Riudecanyes, va quedar integrat en el terme de Duesaigües. El terreny és principalment de garriga, i el 22% és de conreu, principalment avellaner, olivera i vinya. És molt coneguda la Font del Ferro, que es troba al poble.

Es creu que va ser fundat pels romans, que hi van explotar la galena. Abandonat més tard, fou part de les terres donades vers el 1162 a Albert de Castellvell, senyor de Siurana (des del 1153), el qual les va infeudar al monestir de Sant Vicenç de Pedrabona, al Garraf. El 1180 un terç de les terres de Sant Marcel i la Vall de Porrera, que incloïen les terres de l'Argentera, va ser donat pel rei a Pere de Deu, i llavors se l'anomena "Illas Argentera", confirmant a més la cessió d'Albert de Castellvell al monestir de Sant Vicenç. Aquesta dualitat de cessions va provocar diferències resoltes el 1203: el monestir en va restar propietari (i més tard va cedir el terme a la Cartoixa d'Escaladei) i Pere de Deu en va fer renúncia. El poble existia ja el 1178, i s'havia construït una església romànica que amb el temps va quedar al mig del poble i fou abandonada, quedant rodejada pel cementiri. Fou redescoberta el 1918 per Eduard Toda i Güell, que la va comprar per a utilitzar els materials per a la restauració del castell d'Escornalbou. El segle XIII va quedar integrat dins la baronia d'Escornalbou. El 1339 va passar a formar part de la comuna del Camp. El 1348 l'arquebisbe de Tarragona Sanç López, baró d'Escornalbou, va contractar l'explotació de plom i argent al Puig Rodó, i durant uns 50 anys les mines van estar en explotació. En aquesta època les esglésies de Duesaigües i Les Valls eren sufragànies de **l'Argentera**.

A finals del segle XVIII va arribar als 219 habitants i es va construir vers el 1750 l'església de Sant Bartomeu, abandonant-se l'anterior, que fou finançada amb el quinzè de les collites de la gent de l'Argentera, Vilamanya i La Trilla. La primera pedra es va posar el 1751 i fou inaugurada el 1753. Al segle XIX la població va baixar inicialment, però es va recuperar després i va arribar a més de 300 habitants el 1857. Després va patir una baixada (260 habitants el 1877), i es va recuperar altre cop fins els 476 habitants de 1887; després d'això la població va anar a la baixa. En aquest segle es va construir **un túnel de ferrocarril, anomenat La Torreta**, de més de 4 kilòmetres. El seu constructor, l'enginyer Eduard Maristany i Gibert (Barcelona 1855-1941) va rebre del rei Alfons XIII el títol de Marquès de l'Argentera el 1918. El reusenc Eduard Toda va beneficiar el poble amb restauracions i construccions com la de Casa Cabrer, el Nou cementiri, la casa del comú, les escoles i altres, i va enjardinar carrers; el 1950 se li va aixecar un monument amb un bust de l'escultor també reusenc Modest Gené Roig. El 1965 es va fundar la Cooperativa Agrícola.

PRADELL DE LA TEIXETA

És un municipi de la comarca del Priorat, anomenat fins el 1989 simplement Pradell. Està situat a l'extrem oriental de la meitat meridional de la comarca, i limita bon tros amb el Baix Camp. Al nord, limita amb Porrera (meitat occidental) i amb Alforja, del Baix Camp (meitat oriental). A llevant, amb Duesaigües i l'Argentera, també del Baix Camp. Al sud, amb la Torre de Fontaubella, i a ponent, amb Marçà. Falset i Porrera, de sud a nord.

Pel que fa a l'etimologia, es tracta d'un topònim descriptiu de les característiques del lloc on

és la població: un pradell (prat petit), a prop del Coll de la Teixeta. Es tracta, doncs, d'un topònim ja romànic, d'origen medieval. L'afegit de "la Teixeta" és a causa del coll proper, però el mot "teixeta" ("teixeda") designa un bosc de teixos, que són arbres sobretot centreeuropeus que es donen aquí gràcies a l'alçada del lloc.

És un terme majoritàriament situat en un pla inclinat, que té les màximes elevacions a llevant, a la **Serra de Pradell, que separa el Priorat del Baix Camp**. La inclinació va decantant el terme cap al Priorat, a la zona de Falset. L'extrem nord-oriental del terme és a 616 m alt, a l'extrem nord de la Serra de Pradell, i va discorrent per una carena que es manté al voltant dels 600 metres, i només baixa al Coll de la Teixeta, a 541 m alt. Al **Portell del Peiró**, a 685 m, enllaça amb la Serra de l'Argentera, de la qual només l'extrem nord és en terme de Pradell de la Teixeta.

Havent pertangut al municipi de Garcia, aviat va passar a formar part del monestir d'Escornalbou. El 1195 fou entregat a Pere de Déu amb la condició que s'ocuparia de la seva repoblació i defensa. La repoblació fou ràpida i el poble va créixer en importància. Durant el segle XIV, Pradell es veié afectat per nombroses epidèmies i per plagues que varen afectar l'agricultura. Per superar la crisi, la parròquia es va veure obligada a vendre algunes de les seves possessions, com la campana. Al segle XVI cessà l'activitat monàstica a Escornalbou i les seves possessions passaren a mans del seminari de Tarragona. La població fou ocupada per les tropes franceses durant la Guerra de la Independència. L'església va ser saquejada i hi moriren alguns habitants que s'havien refugiat al temple. La zona va tenir una forta activitat de bandolerisme durant el segle XIX.

L'església parroquial està dedicada a **Santa Maria Magdalena**. Es tracta d'un edifici d'estil neoclàssic, construït el 1774 sobre un antic temple romànic. Té planta de creu amb capelles laterals i cor. No queda cap element artístic destacat al seu interior, ja que foren destruïts durant la Guerra Civil Espanyola 1936.

A la zona es troben diversos jaciments prehistòrics, com el sepulcre trobat el 1926, que contenia diverses eines i objectes. En l'anomenada cova de les Quimeres es trobaren sis sepulcres del període neolític. La principal activitat econòmica del municipi és l'agricultura. Hi destaquen els cultius de vinya, avellaners i oliveres. Antigament s'hi havien explotat un parell de pedreres de guix, que varen tancar per la seva baixa rendibilitat.

RIUDECANYES

És una vila i municipi de la comarca del Baix Camp. Sembla que es va formar a partir de la carta de població lliurada per Ramón Berenguer IV a Cambrils el 1152 ja que allà es parla d'un poble *torrent qui est iuxta Rivum de Canes*. L'historiador Eduard Toda indica que al 1162 el poble disposava ja d'un castell del qual no es conserven restes.

En 1185, el rei Alfons II d'Aragó va lliurar algunes terres a Berenguer de Cambrils encara que es va reservar part dels drets. Des de 1339, Riudecanyes va participar en les activitats de la Comuna del Camp i es va convertir en seu de la baronia d'Escornalbou. En origen, el càrrec de governador de la baronia va recaure en un canonge i més endavant en un advocat; més tard, en quedar la baronia a les mans de l'església, van ser els arquebisbes qui van nomenar als administradors.

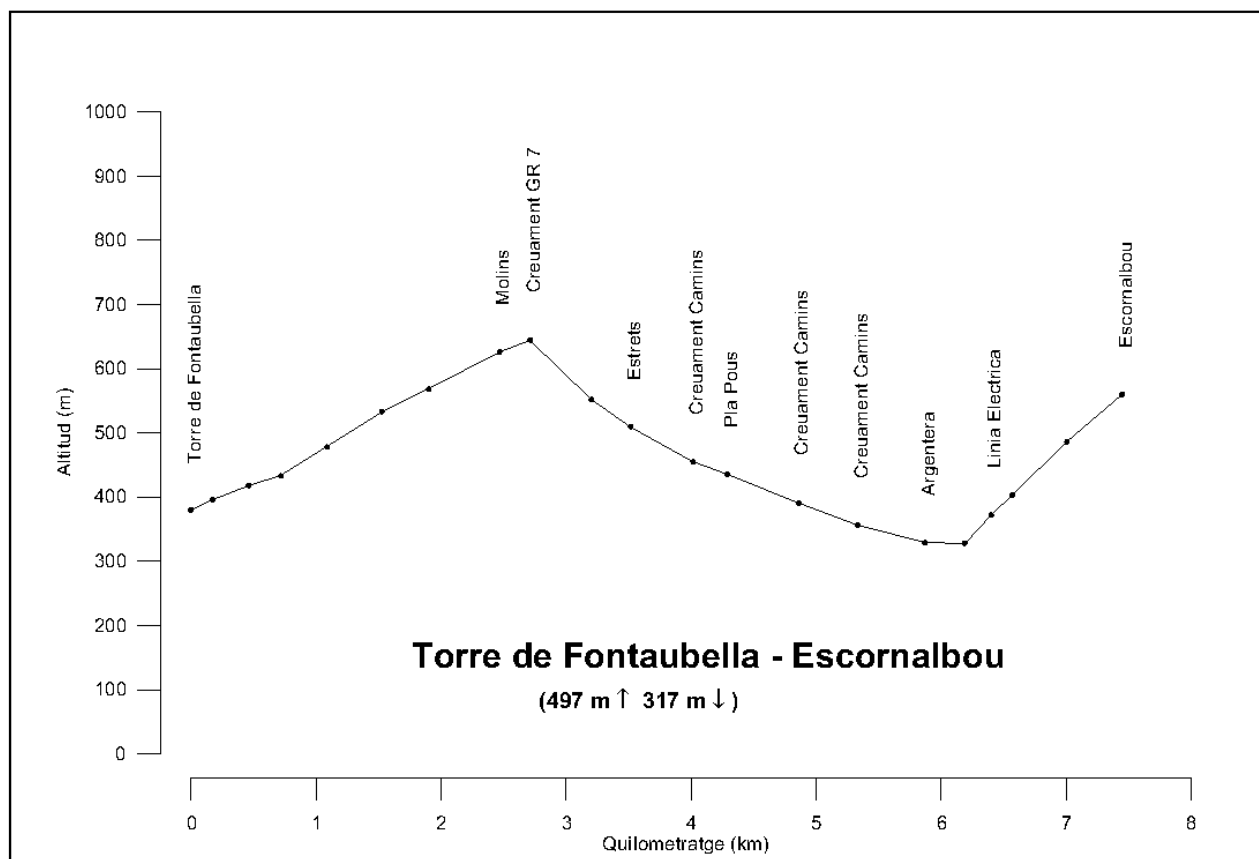
L'església parroquial de Riudecanyes està dedicada a **Sant Mateu**. Les obres de construcció les va iniciar el 1582 Joan Santfeliu, procedent de Cambrils, i es van concloure el 1598. El temple va ser reformat en part entre 1680 i 1698. És d'estil renaixentista i té annex un campanar de dos cossos i amb una alçada de 25 metres. El 1936 es va destruir el retaule major, datat el 1602.

El poble es troba situat molt a prop del pantà de Riudecanyes, la construcció del qual es va proposar ja a finals del segle XIX. El 1903, es va aprovar el projecte dissenyat per Gaietà Úbeda i Sarrachaga i a l'any següent es va col·locar la primera pedra. Les obres es van paralitzar el 1907 i no es van acabar fins el 1919. Tenia una capacitat de 3.381.750 m³ i l'alçada de presa és de 34,5 metres. El 1930 es va decidir realitzar un transvasament a la presa de les aigües del riu Siurana mitjançant un canal que es va construir el 1951. El 1965 es va construir un altre pantà al Siurana

per a poder ampliar les terres regades. El 1989 van començar unes noves obres d'ampliació del pantà fins als 5,2 Hm³ que van finalitzar el 1991. La principal activitat econòmica és l'agricultura, encara que l'orografia del terreny provoca que siguin poques les hectàrees conreades. Els principals cultius són les oliveres, avellaners i ametllers.

Parc eòlic de Trucafort (Baix Camp i Priorat)

El parc eòlic de Trucafort va es va crear l'any 1999 i va produir un gran salt pel que fa a la potència eòlica instal·lada a Catalunya. Aquest parc eòlic ocupa 85 hectàrees, està situat als pobles de Pradell de la Teixeta i la Torre de Fontaubella (Priorat), i l'Argentera i Colldejou (Baix Camp), a la serra de l'Argentera. Inclou 91 aerogeneradors, que tenen una potència total de 29,85 MW. A la serra de l'Argentera el vent va a una velocitat de 7 m/s. La marca dels aerogeneradors d'aquest parc eòlic és ECOTÈCNICA, però utilitzen dos models diferents: 28/225 i 44/600. Aquest fet permet una gran adaptació a l'emplaçament. Dels 91 aerogeneradors, 66 són d'aquest primer model, i 25 del segon model.

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI

TORRE DE FONTAUBELLA – L'ARGENTERA – CASTELL D'ESCORNALBOU

Parcial	Acumulat	Kms	
0,00	0,00	0,000	Iniciem la caminada a la cruïlla de les carreteres que duen al Coll Roig i Colldejou, a Marçà, a l'estació del ferrocarril i a Pradell (380 m); enfilem pel carrer de l'Argentera, que puja, i que aviat es transforma en camí; és l'anomenat Camí Gran de la Serra, ja que era el més transitat antigament; trobarem senyals grocs i blancs, i també verds i blancs.
0,03	0,03	0,160	Cruïlla, a l'esquerra hi ha dues pilones, nosaltres seguim recte pel rocallís; entrem en una zona devastada pels incendis.
0,12	0,15	0,770	Cruïlla, anem recte, el camí és carener, per l'esquerra tenim el barranc de Comes Joanes i a la dreta el barranc de les Castellanes; més endavant veiem una barraca de pedra seca i les feixes de terreny fetes amb marges de la mateixa pedra.
0,35	0,50	2,620	Primera filera d'aerogeneradors, estem davant del que té el número 508, també davant d'un camí travessar que va cap als 'aeros'; hem de travessar el camí i seguir un senderó que va cap a l'esquerra, estem arribant al capdamunt de la serra de l'Argentera.
0,05	0,55	2,860	Camí travessar amb pal indicador (643 m), estem al Portell d'En Peiró; en aquest punt conflueixen els termes de La Torre de Fontaubella, Pradell i l'Argentera i es passa del Priorat al Baix Camp; nosaltres continuem pel sender que ara segueix en descens cap al barranc de la vall del Reial, i en aquests moments estem en el GR-7, que ve de Gibraltar i va a França.
0,05	1,00	3,070	Bifurcació, anem a l'esquerra, en baixada.
0,15	1,15	3,850	Cruïlla, amb pista travessera i pal indicador, continuem recte; més endavant passem entre dues grans roques que anomenen els Estrets (570 m)., A partir d'aquí el sender es transforma en pista ampla, continuem baixant.
0,09	1,24	4,360	Bifurcació, en un revolt, anem a l'esquerra.
0,06	1,30	4,660	Esplanada del Pla dels Pous (425 m), a l'esquerra veiem una xemeneia de ventilació del túnel del ferrocarril de l'Argentera.
0,04	1,34	4,800	Bifurcació a l'esquerra, nosaltres anem per la pista principal; a la dreta veiem el tàlveg del material extret durant la perforació del túnel del ferrocarril.
0,10	1,44	5,320	Bifurcació a l'esquerra que puja, nosaltres anem recte.
0,03	1,47	5,480	Carretera travessera amb pal indicador, anem a l'esquerra per entrar al poble de l'Argentera (346 m) pel carrer de Joana Mestres Punyed. Més endavant anem pel carrer Reial i pel carrer dels

Bous.

0,03 1,50 5,530

Sortim del poble per davant d'un cartell anunciador del castell d'Escornalbou.

0,05 1,55 5,780

Bifurcació amb pal indicador, anem a la dreta; més endavant tenim la font Vella(329m) a la dreta.

0,03 1,58 5,900

Bifurcació amb pal indicador, després de travessar la riera (310 m), anem cap a la dreta amb forta pujada i amb senyals grocs; és la ruta dels Frares o també del Carrasclet.

0,04 2,02 6,090

Bifurcació amb pal indicador, deixem el camí principal i anem a la dreta; pugem.

0,12 2,14 6,570

Bifurcació amb pal indicador, a la dreta aniríem a la Trilla; anem recte, pujant.

0,04 2,18 6,720

Bifurcació amb pal indicador, a la font del Galàpet a l'esquerra, nosaltres anem recte.

0,04 2,22 6,900

Pedrís de la Mitja Lluna a la dreta del sender.

0,14 2,36 7,620

Esplanada del pàrquing de cotxes, des d'on s'accedeix al castell d'Escornalbou (550 m) i a l'ermita de Santa Bàrbara, on s'acaba aquest itinerari.

Que us hagi agradat!

Escornalbou, 2007. Fotografia: Blanca Forgas

Bibliografia:

- Gran Geografia Comarcal de Catalunya, Suplement, de l'Alta Ribagorça al Gironès, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1a edició: juny del 2004.
- Gran Geografia Comarcal de Catalunya, Suplement, del Maresme al Vallès Oriental, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1a edició: juny del 2004.
- Gran Geografia Comarcal de Catalunya, volum 7, El Camp de Tarragona: Tarragonès, Baix Camp, Alt Camp, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1a edició: novembre del 1962.
- Gran Enciclopèdia Catalana, volum 14, Enciclopèdia Catalana, S.A., Barcelona -1a edició: març del 1980.
- [ca.wikipedia.org/El Castell Monestir d'Escornalbou/La Torre de Fontaubella/L'Argentera/Pradell de la Teixeta/Riudecanyes](http://ca.wikipedia.org/El_Castell_Monestir_d'Escornalbou/La_Torre_de_Fontaubella/L'Argentera/Pradell_de_la_Teixeta/Riudecanyes)
- argentera.wordpress.com

ALTRES DADES:

Itinerari amb autobús: carretera C-246 fins a Cubelles, autopista C-32 fins al Vendrell, autopista AP-7 fins a la sortida de Reus, autovia T-11 fins a la carretera N-420 pel coll de la Teixeta, seguim fins a Falset, carretera T-300 i TV-3001 fins a la Torre de Fontaubella.

Esmorzar a La Torre de Fontaubella
 Dinar al restaurant Societat Recreativa Cultural de Riudecanyes.
 Visita turística al Castell Monestir de Sant Miquel d'Escornalbou
 Ctra. D'Escornalbou, s/n 43771 Riudecanyes (Baix Camp)
 Tel. 977 83 40 07

La preparació d'aquesta 60a sortida ha estat realitzada per membres de la Secció de Cultura de l'AE Talaia de Vilanova i la Geltrú. Maig de 2012.

